

відмиванням брудних коштів, реєстраційна діяльність тощо). Потребує законодавчого визначення статусу нотаріуса як суб'єкта адміністративної та кримінальної відповідальності.

Список використаних джерел

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996.
2. Статус нотаріату у сфері соціального управління // Віче [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.viche.info/journal/1829/>
3. Козьяков Ю. Нотаріат у дзеркалі проблем / Ю. Козьяков // Право України. – 2010. – № 6. – С. 84–85.
4. Про затвердження Концепції реформування органів нотаріату в Україні : Наказ Міністерства юстиції України від 24 груд. 2010 р. № 3290/5.
5. Заїка Ю. Посвідчення “Секретного заповіту” / Юрій Заїка // Підприємництво, господарство і право. – 2002. – № 1. – С. 42–47.
6. Про нотаріат [Електронний ресурс] : Закон України від 2 верес. 1993 р. № 3425–ХІІ. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3425-2/page?text=%EF%EB%E0%F2%E0>
7. Нотаріат в Україні / за заг. ред. В. Б. Сміян, М. Н. Нікітіна, В. І. Хоменко. – К., 2010. – 450 с.
8. Про затвердження Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України : Наказ Міністерства юстиції України 22 лют. 2012 р. № 296/5.

Міщук Ірина Павлівна,

кандидат юридичних наук, старший викладач кафедри кримінально-правових дисциплін Інституту кримінально-виконавчої служби;

Самосьонок Анастасія Олегівна,

курсант 2-го курсу юридичного факультету Інституту кримінально-виконавчої служби

ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРИЗНАЧЕННЯ ПОКАРАННЯ ЗА НЕЗАКІНЧЕНИЙ ЗЛОЧИН В УКРАЇНІ ТА ДЕЯКИХ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ДЕРЖАВАХ

Присвячено дослідженню правил призначення покарання за незакінчений злочин в Україні та деяких європейських державах. Розкрито основні положення щодо незакінченого злочину та кримінальної відповідальності за його вчинення в Україні та за її межами. На основі зарубіжного досвіду визначено шляхи вирішення деяких питань, які сформувалися в правозастосовній практиці стосовно призначення покарання за незакінчений злочин.

Ключові слова: покарання; стадія; санкція; незакінчений злочин; готування до злочину; замах на злочин.

Посвящена исследованию правил применения наказания за неоконченное преступление в Украине и некоторых европейских государствах. Раскрыты основные положения, предусматривающие неоконченное преступление и уголовную ответственность за его совершение в Украине и за ее пределами. На основе зарубежного опыта определены пути решения некоторых вопросов, сложившихся в правоприменительной практике относительно назначения наказания за неоконченное преступление.

Ключевые слова: *наказание; стадія; санкція; неоконченное преступление; приготовление к преступлению; покушение на преступление.*

In the article speech goes about the rules of the sentencing for unfinished crime in Ukraine and some European countries. In it are exposed substantive provisions which provided the unfinished crime and criminal responsibility for its execution in Ukraine and after its borders. The author defined the ways of decision of some questions which was folded in the practice of the sentencing for unfinished crime on the basis of foreign experience.

Key words: *punishment; stage; sanction; unfinished crime; preparation to the crime; attempt on a crime.*

У вивченні досвіду призначення покарання за незакінчений злочин важливо звернутися до законодавств про кримінальну відповідальність європейських країн, адже їх дослідження та перенесення найкращих позитивних зразків підвищує ефективність і вдосконалює кримінально-правові норми України.

Наукове дослідження питання призначення покарання за незакінчений злочин здійснювалося у працях Р. В. Вереші, І. І. Давидович, М. Д. Дякура, Н. В. Маслак, М. І. Мельника, В. П. Тихого, В. І. Сургуєвої, М. І. Хавронюка та ін., однак їхні погляди мають суттєві відмінності, що дає змогу стверджувати про актуальність цього питання й надалі.

Мета статті – дослідити основні положення та принципи призначення покарання за незакінчений злочин в Україні та деяких європейських державах.

У статті 65 “Загальні засади призначення покарання” Кримінального кодексу (КК) України визначено, що суд призначає покарання відповідно до:

- 1) меж, установлених у санкції статті (санкції частини статті) Особливої частини КК України, що передбачає відповідальність за вчинений злочин;
- 2) положень Загальної частини КК України;
- 3) ураховуючи ступінь тяжкості вчиненого злочину, особу винного та обставини, що пом’якшують та обтяжують покарання [1, с. 26].

Так, у разі призначення покарання за незакінчений злочин, суд повинен керуватися правилами, встановленими в Загальній частині КК України, зокрема у ст. 68 КК України. Зауважмо, що ч. 1 ст. 68 КК України встановлює, що під час призначення покарання за незакінчений злочин суд, керуючись положеннями ст. 65–67 КК України, враховує ступінь тяжкості вчиненого особою діяння, ступінь здійснення злочинного наміру та причини, внаслідок яких злочин не було доведено до кінця. У ч. 2 ст. 68 КК України визначено, що за вчинення готування до злочину строк або розмір покарання не може

перевищувати половини максимального строку або розміру найбільш суворого виду покарання, передбаченого санкцією статті (санкцією частини статті) Особливої частини КК України [1, с. 28]. Однак слід згадати ч. 2 ст. 14 КК України, яка передбачає, що готування до злочину невеликої тяжкості не тягне за собою кримінальної відповідальності [1, с. 8].

Щодо строку або розміру покарання за вчинення замаху на злочин, то в ч. 3 ст. 68 КК України законодавець указав, що він не може перевищувати двох третин максимального строку або розміру найбільш суворого виду покарання, передбаченого санкцією статті (санкцією частини статті) Особливої частини КК України [1, с. 28].

Поряд із тим цікавими щодо покарання за незакінчені злочини є положення кримінальних кодексів держав континентальної Європи, в яких передбачено, що:

готування до злочинного діяння взагалі не карається (Албанія, Бельгія, Данія, Італія, Франція);

караним є готування лише до тяжкого й особливо тяжкого злочинів (Латвія, Литва) або до злочину, за який закон передбачає тюремне ув'язнення не менше ніж вісім років і тільки за умови, що воно виражене у певних діях, спрямованих на вчинення злочину у співучасті (Голландія);

замах на злочин взагалі не карається, або карається лише в окремих випадках, передбачених законом (Австрія, Болгарія, Естонія, Іспанія, Польща) [2], для порівняння в Україні кримінальна відповідальність передбачена за замах на близько 600 видів злочинів.

На нашу думку, правила призначення покарання за незакінчений злочин, визначені в КК низки держав, таких як: Албанія, Бельгія, Болгарія, Голландія, Данія, Естонія, Італія, Латвія, Литва, Польща, Франція, дають змогу уникнути тих проблем, які, як визначив М. І. Хавронюк, наявні в Україні. Зокрема, вчений указує, що у суддів виникає проблема обрахування строку покарання за готування або замах на злочин, за вчинення якого санкцією статті (санкцією частини статті) Особливої частини КК України передбачено найбільш суворий вид покарання – довічне позбавлення волі, оскільки визначити від нього ні половину, ні дві треті неможливо [2].

Простий вихід з цієї ситуації знайшли законодавці інших країн. Наприклад, у КК Бельгії (ст. 79 і 80) застосовано такий підхід: “За наявності пом'якшуючих обставин довічне тюремне ув'язнення замінюється тюремним ув'язненням на строк від 20 до 30 років” [3]. Ст. 55 і 58 КК Болгарії передбачають: “...при вчиненні замаху суд замінює довічне ув'язнення позбавленням волі на строк від 15 до 20 років” [4].

У Постанові Пленуму Верховного Суду України “Про практику призначення судами кримінального покарання” від 24 жовтня 2003 р. № 7 подано рекомендації щодо вирішення цього питання. Так, у п. 6–1 визначено, що, відповідно до ч. 2 ст. 68 КК України у разі засудження особи за готування до злочину строк або розмір покарання не може перевищувати половини максимального строку або розміру найбільш суворого виду покарання,

Розділ І. Право

передбаченого санкцією статті (санкцією частини статті) Особливої частини КК України, а відповідно до ч. 3 цієї ж статті у разі засудження за замах на злочин строк або розмір покарання не може перевищувати двох третин максимального строку або розміру найбільш суворого виду покарання, передбаченого санкцією статті (санкцією частини статті) Особливої частини КК.

Правила ч. 2 і ч. 3 ст. 68 КК України, як стверджує Пленум Верховного Суду України, не можуть бути застосовані під час призначення покарання особі, яка у віці 18 і більше років учинила злочин, за який передбачено найбільш суворий вид покарання – довічне позбавлення волі, оскільки цей вид покарання є таким, що усуває можливість визначення його половини чи двох третин. Однак до осіб, які вчинили готування до такого злочину або вчинення замаху на злочин у віці до 18 років, і до осіб у віці понад 65 років, а також до жінок, що були у стані вагітності під час учинення злочину або на момент постановлення вироку, і яким не може бути призначено покарання у виді довічного позбавлення волі, мають застосовуватися вимоги ч. 2 і ч. 3 ст. 68 КК України, відповідно до максимальної межі позбавлення волі на певний строк [5].

З цього випливає (хоч це й не вказано), що Пленум Верховного Суду рекомендує за незакінчений злочин, за який передбачено довічне позбавлення волі, основній категорії осіб призначати покарання на загальних підставах, не користуючись ст. 68 КК України взагалі. На нашу думку, реалізація цього положення на практиці є позитивною, адже не викликає сумніву те, що якби людина вже наважилася на особливо тяжкий злочин, то і покарання за це має бути відповідним (принцип караності кримінального права).

Але, як відомо, постанови Пленуму Верховного Суду України мають рекомендаційний характер, тому вважаємо, що реальне забезпечення вищевказаного можливе лише за умови доповнення ст. 68 КК України такими положеннями:

1) за вчинення незакінченого особливо тяжкого злочину особою у віці від 18 до 65 років суд призначає покарання у межах, установлених у санкції статті (частини статті) Особливої частини КК України, яка передбачає відповідальність за закінчений злочин;

2) до осіб, які вчинили готування або замах на особливо тяжкий злочин у віці до 18 років і понад 65 років, а також до жінок, які були у стані вагітності під час учинення незакінченого особливо тяжкого злочину або на момент постановлення вироку, застосовувати вимоги ч. 2 та ч. 3 ст. 68 КК України, відповідно до максимальної межі позбавлення волі на певний строк.

Якщо ці правила будуть внесені до КК України, то вони набудуть статусу загальнообов'язкових до виконання, що дасть змогу у вирішенні окремих питань щодо призначення покарання за незакінчений злочин. Водночас перше запропоноване положення встановить межі покарання за незакінчений особливо тяжкий злочин для загального кола суб'єктів, друге забезпечить реалізацію таких принципів кримінального права, як гуманізація кримінальної відповідальності й перевага пом'якшуючих відповідальність обставин (вік, у якому особа вчинила злочин, стан вагітності).

На підставі проведеного дослідження, як підсумок, зазначимо, що:

1. Прописані положення щодо призначення покарання за незакінчений злочин у КК України недостатньо продумані та уточнені й, як свідчить судова практика, негативно впливають на застосування закону про кримінальну відповідальність.

2. Правила призначення покарання за незакінчений злочин у КК низки держав, таких як: Албанія, Бельгія, Болгарія, Голландія, Данія, Естонія, Італія, Латвія, Литва, Польща, Франція, дають змогу уникнути тих проблем, які наявні в Україні.

3. Вирішенню окремих питань щодо призначення покарання за незакінчений злочин сприятиме доповнення ст. 68 КК України такими положеннями:

1) за вчинення незакінченого особливо тяжкого злочину особою у віці від 18 до 65 років суд призначає покарання у межах, установлених у санкції статті (частини статті) Особливої частини КК України, яка передбачає відповідальність за закінчений злочин;

2) до осіб, які вчинили готування або замах на особливо тяжкий злочин у віці до 18 років і понад 65 років, а також до жінок, що були у стані вагітності під час вчинення незакінченого особливо тяжкого злочину або на момент постановлення вироку, застосовувати вимоги ч. 2 та ч. 3 ст. 68 КК України, відповідно до максимальної межі позбавлення волі на певний строк.

Список використаних джерел

1. Кримінальний кодекс України: чинне законодавство зі змінами та доповненнями станом на 10 верес. 2013 року: (ОФІЦ. ТЕКСТ). – К. : ПАЛИВОДА А.В., 2013. – 212 с. – (Кодекси України).

2. Хавронюк М. І. Покарання за готування до злочину і замах на злочин: парадокси національного Кримінального кодексу, особливо у порівнянні з іноземними [Електронний ресурс] / Хавронюк М. І. – Режим доступу :

<http://www.zakonoproekt.org.ua/pokarannya-za-ghotuvannya-do-zlochynu-i-zamakh-na-zlochyn-paradoksi.aspx>

3. Уголовный кодекс Бельгии. Перевод с французского [Электронный ресурс] / пер. : Г. И. Мачковский ; науч. ред. и предисл. : Н. И. Мацнев. – СПб. : Юрид. центр Пресс, 2004. – 561 с. – Режим доступа :

<http://ugolovnykodeks.ru/2011/11/ugolovnyj-kodeks-belgii/>

4. Уголовный кодекс Республики Болгария [Электронный ресурс] / науч. ред. А. И. Лукашова, перевод с болгарского Д. В. Милушева, А. И. Лукашова. – СПб. : Изд-во “Юридический центр Пресс”, 2001. – 298 с. – Режим доступа :

http://www.juristlib.ru/book_7606.html

5. Про практику призначення судами кримінального покарання [Електронний ресурс] : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 24 жовт. 2003 р. № 7 (зі змінами та доповненнями, внесеними згідно з постановами Верховного Суду України). – Режим доступу :

<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-03>.